

TA'LIM KLASTERI SHAROITIDA ZAIF ESHITUVCHI BOLALARNI INKLYUZIV TA'LIMGA TAYYORLASH MEXANIZMLARI

Ernazarova Dilnoza Xushvaktovna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Maxsus pedagogika ixtisosligi

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim klasteri sharoitida zaif eshituvchi bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlash mexanizmlari tahlil qilinadi. Maqolada zaif eshituvchilarning o'quv jarayonida duch keladigan qiyinchiliklari, klaster asosida o'quv muassasalari o'rtasidagi integratsiya va moslashtirilgan metodlar orqali ularni inklyuziv ta'limga tayyorlashning samarali strategiyalari yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar va pedagogik innovatsiyalar yordamida ta'lim jarayonini optimallashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

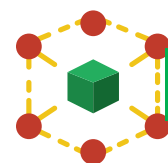
Kalit so'zlar: Zaif eshituvchi bolalar, inklyuziv ta'lim, ta'lim klasteri, pedagogik innovatsiya, individual yondashuv, pedagogik qo'llab-quvvatlash.

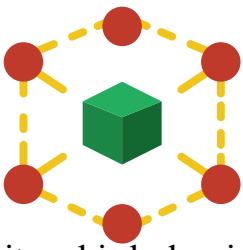
Kirish

Hozirgi zamonaviy ta'lim tizimida inklyuziv ta'limga e'tibor ortib bormoqda. Zaif eshituvchi bolalarni maktabga moslashtirish va ularni umumta'lim jarayoniga jalb qilish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Ta'lim klasterlari — bir hududdagi maktablar, maktabgacha ta'lim muassasalari va maxsus markazlarni birlashtiruvchi tizimlar — zaif eshituvchi bolalarni tayyorlash jarayonida muhim rol o'ynaydi. Klaster sharoitida resurslarni birlashtirish, metodik va pedagogik tajribani bo'lishish, maxsus jihozlar va texnologiyalar bilan ta'minlash imkoniyati mavjud bo'ladi. Zaif eshituvchi bolalar o'ziga xos rivojlanish xususiyatlariga ega bo'lib, ular uchun individual yondashuv va maxsus pedagogik strategiyalar talab etiladi. Inklyuziv ta'lim esa bunday bolalarni jamiyatga moslashtirish, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish va akademik bilimlarni oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli ta'lim klasteri resurslari va tajribasidan foydalangan holda samarali inklyuziv strategiyalar ishlab chiqish muhimdir. Ta'lim klasterlari sharoitida zaif eshituvchi bolalarni tayyorlash bir nechta asosiy mexanizmlarga asoslanadi.

Birinchi navbatda, pedagogik diagnostika va individual ta'lim rejalarini ishlab chiqish muhimdir. Har bir bolaning eshitish darajasi, o'qish va tushunish qobiliyati aniqlanib, unga moslashtirilgan dars materiallari va metodlar tanlanadi. Shu bilan birga, logopedlar, surdotolmoqlar va maxsus pedagoglar bilan birgalikda ishlash bolalarning nutq va til ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchi mexanizm — innovatsion texnologiyalarni qo'llash. Zamonaviy ta'lim jarayonida kompyuter dasturlari, maxsus audio va vizual vositalar, interaktiv darsliklar va mobil ilovalar orqali

zaif eshituvchi bolarning o'qish jarayoni soddalashtiriladi. Shu bilan birga, klaster ichidagi markazlarda maxsus jihozlangan kabinetlar va trening xonalari tashkil etilib, bolalar individual va kichik guruhlarda mashg'ulot o'tadi.

Uchinchi mexanizm — pedagogik qo'llab-quvvatlash va ota-ona ishtiroki. Ta'lim klasteri sharoitida ota-onalar va pedagoglar o'rtasida muntazam maslahatlashuv va treninglar tashkil etilib, bolalarning rivojlanishi va dars jarayonidagi muvaffaqiyatlari kuzatiladi. Shu yo'l bilan bolalar ijtimoiy muhitga moslashadi va inklyuziv ta'limning samarasi oshadi.

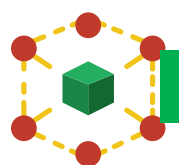
To'rtinchi mexanizm — klaster ichidagi tajribani bo'lishish va metodik hamkorlik. Har bir maktab va markaz o'z pedagogik tajribasini boshqalar bilan bo'lishadi, o'quv dasturlarini optimallashtiradi va innovatsion metodlarni joriy qiladi. Bu nafaqat zaif eshituvchi bolalarning bilim darajasini oshiradi, balki umumiy pedagogik jarayonni ham yaxshilaydi.

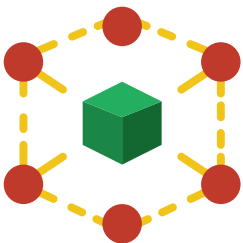
Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'lim samarasi pedagogik innovatsiyalar, individual yondashuv va klaster ichidagi resurslarni samarali birlashtirish bilan oshadi. Shu bilan birga, bolalarning ijtimoiy ko'nikmalari, o'z-o'zini anglash qobiliyati va kommunikativ ko'nikmalari rivojlanadi. Bu esa ularni jamiyatga moslashishda va kelajakdagi ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishga tayyorlaydi. Ta'lim klasteri sharoitida zaif eshituvchi bolalarni tayyorlash jarayoni multidistsiplinar yondashuvni talab qiladi. Bu jarayonda pedagoglar, logopedlar, surdotolmoq mutaxassislari, psixologlar va ota-onalar birgalikda ishlashadi. Psixologik qo'llab-quvvatlash bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, stress va ijtimoiy qiyinchiliklarni kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bolalarni kichik guruhlarda mashg'ulotlar o'tkazish, individual mashqlarni ishlab chiqish va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish samaradorlikni oshiradi.

Klaster tizimi sharoitida markazlashtirilgan resurslardan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Maxsus jihozlar, masalan, audio apparatlar, FM tizimlar, vizual ta'lim vositalari va interaktiv ta'lim dasturlari bir markazda jamlanadi va butun klaster maktablarida ishlatiladi. Bu bolalarning dars jarayonida teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, pedagogik metodlar doimiy ravishda monitoring qilinadi va individual rivojlanish rejaları yangilanib boradi.

Ta'lim klasteri sharoitida ota-ona va jamiyatning ishtiroki muhim omil hisoblanadi. Pedagoglar ota-onalarni bolalarni uy sharoitida tayyorlash usullari, qo'llab-quvvatlash strategiyalari va ijtimoiy integratsiya bo'yicha o'qitadi. Shu yo'l bilan bolalar nafaqat maktabda, balki uy sharoitida ham inklyuziv ta'lim jarayoniga tayyorlanadi.

Zamonaviy texnologiyalar va interaktiv vositalar bolalarning bilim egallash jarayonini soddalashtiradi. Masalan, interaktiv planshetlar, videodarslar, nutqni vizual yordam orqali tushuntirish tizimlari va o'yinlar orqali o'quv jarayoni qiziqarli va samarali bo'ladi. Shu bilan birga, klaster ichidagi mutaxassislar o'rtasidagi onlayn hamkorlik platformalari pedagogik tajribani tez almashishga imkon beradi.

Shuningdek, inklyuziv ta'lim jarayonida ijtimoiy integratsiya muhim o'rin tutadi. Zaif eshituvchi bolalar sog'lom tengdoshlari bilan birga mashg'ulotlarda qatnashib, kommunikativ va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ularni jamiyatga moslashtiradi va ijtimoiy faollikni oshiradi.

Ta'lim klasteri mexanizmlari doirasida zamonaviy innovatsiyalar va metodik yondashuvlar bir-birini to'ldiradi. Masalan, individual dasturlar, interaktiv ta'lim vositalari, psixologik qo'llab-quvvatlash va ota-onalar bilan hamkorlik birgalikda amalga oshirilganda, zaif eshituvchi bolalarning akademik yutuqlari va ijtimoiy moslashuvi sezilarli darajada oshadi. Shu yo'l bilan inklyuziv ta'lim samaradorligi maksimal darajaga yetkaziladi.

Ta'lim klasterlari sharoitida zaif eshituvchi bolalarni tayyorlash jarayoni dars uslublarini diversifikatsiya qilishni talab qiladi. Masalan, darslar audiovizual materiallar, gestlar, yozuv va interaktiv grafikalar yordamida o'tkaziladi. Bu yondashuv bolalarning turli o'rganish uslublariga moslashadi va eshitish qobiliyati cheklangan bolalarning bilim olish imkoniyatini kengaytiradi. Shu bilan birga, mashg'ulotlar qisqa bloklarga bo'linib, takrorlash va mustahkamlash usullari qo'llaniladi, bu bolalarning diqqatini saqlash va bilimni uzoq muddatga egallashga yordam beradi.

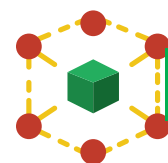
Klaster tizimi sharoitida mentorlik va tengdosh qo'llab-quvvatlash tizimi samarali ishlatiladi. Sog'lom bolalar bilan kichik guruhlar tashkil etilib, zaif eshituvchi bolalar ularning yordamida kommunikativ va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, mentorlar bolalarning individual ehtiyojlarini kuzatadi va pedagoglarga muntazam ma'lumot beradi, bu esa ta'lim jarayonini optimallashtirish imkonini yaratadi.

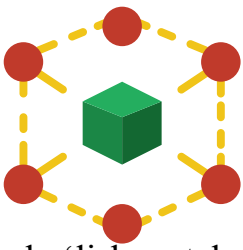
Pedagogik qo'llab-quvvatlash doirasida monitoring va baholash tizimi muhim ahamiyatga ega. Har bir bolaning rivojlanish sur'ati va akademik ko'rsatkichlari muntazam kuzatilib, individual o'quv rejalari yangilanadi. Bu yondashuv pedagoglarga bolalar qaysi sohalarda qo'shimcha yordamga muhtoj ekanligini aniqlashga imkon beradi va inklyuziv ta'limning samaradorligini oshiradi.

Klaster sharoitida maxsus o'quv resurslari va texnologiyalar markazlashtirilgan holda taqdim etiladi. Masalan, interaktiv taxtalar, vizual va audio darsliklar, maxsus mobil ilovalar, nutqni vizual tasvirlash tizimlari bolalarning dars jarayonidagi ishtirokini kuchaytiradi. Shu bilan birga, klaster ichidagi pedagoglar onlayn platformalar orqali metodik tajriba almashadi, bu esa innovatsion yondashuvlarni tez tatbiq etishga yordam beradi.

Shuningdek, inklyuziv ta'lim jarayonida ijtimoiy va emotsional rivojlanishga e'tibor katta. Zaif eshituvchi bolalar do'stlar bilan birga ishlash, muammolarni hal qilish va o'z fikrini ifoda etish orqali ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Psixologlar va pedagoglar tomonidan tashkil etilgan ijtimoiy treninglar bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, stress va xavotirni kamaytiradi.

Ta'lim klasteri sharoitida zaif eshituvchi bolalarni tayyorlashda darslarning moslashtirilgan rejasi muhim o'rin tutadi. Har bir bolaning eshitish darajasi, diqqat e'tibori va o'quv qobiliyati asosida dars rejalari tuziladi. Bu rejalar audio, vizual va kinestetik metodlarni birlashtiradi, mashg'ulotlarni qisqa

bloklarga bo‘lish va takrorlash imkonini beradi. Shu yo‘l bilan bolalar bilimni osonroq egallaydi va dars jarayonidan charchamaydi.

Klaster tizimida integratsiyalashgan ta‘lim muhitini yaratish ustuvor hisoblanadi. Zaif eshituvchi bolalar sog‘lom tengdoshlar bilan birgalikda mashg‘ulotlarda ishtirok etadi. Bu ijtimoiy integratsiyani oshiradi, kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantiradi va bolalarda jamiyatga moslashish hissini shakllantiradi. Shu bilan birga, pedagoglar kichik guruhlar va mentorlik tizimi orqali individual e‘tibor beradi, bu esa inklyuziv ta‘limning samaradorligini oshiradi.

Maxsus texnologiyalar va interaktiv vositalar ta‘lim jarayonini qo‘llab-quvvatlashda muhim rol o‘ynaydi. Masalan, vizual darsliklar, interaktiv planshetlar, nutqni vizual ko‘rsatish tizimlari, video va audio materiallar bolalarning bilimni qabul qilish jarayonini soddalashtiradi. Shu bilan birga, klaster ichidagi markazlarda mavjud elektron resurslar pedagoglarga bolalar rivojlanishini monitoring qilish, individual mashg‘ulotlarni optimallashtirish va innovatsion metodlarni joriy etish imkonini beradi.

Ta‘lim klasteri sharoitida psixologik qo‘llab-quvvatlash va emotsional tayyorgarlik ham alohida e‘tibor talab qiladi. Zaif eshituvchi bolalar o‘z-o‘zini anglash, stressni yengish va ijtimoiy muammolarni hal qilish bo‘yicha treninglardan o‘tadi. Shu yo‘l bilan ular o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi, jamiyatga moslashadi va inklyuziv ta‘lim jarayonida faol ishtirok etadi.

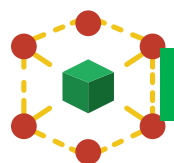
Ota-ona ishtiroki va uy sharoitida qo‘llab-quvvatlash mexanizmi bolalarning muvaffaqiyatini oshiradi. Ota-onalar pedagoglar bilan muntazam maslahatlashib, uyda interaktiv mashg‘ulotlar olib boradi, bolani qo‘llab-quvvatlaydi va uning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu maktabdagi va uydagi inklyuziv jarayonni uyg‘unlashtiradi.

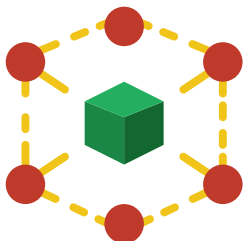
Shuningdek, ta‘lim klasteri sharoitida doimiy monitoring va baholash tizimi mavjud. Har bir bolaning rivojlanishi, akademik yutuqlari va ijtimoiy moslashuvi muntazam kuzatiladi. Shu asosda individual o‘quv rejalari yangilanadi, metodik yondashuvlar optimallashtiriladi va pedagogik qo‘llab-quvvatlash samaradorligi oshiriladi.

Kelajak nuqtai nazaridan, ta‘lim klasteri sharoitida zaif eshituvchi bolalarni tayyorlash mexanizmlari ularni innovatsion bilimlar va texnologiyalarga tayyorlashga, shuningdek ijtimoiy va emotsional jihatdan mustahkam, jamiyatga moslashgan shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shu tarzda inklyuziv ta‘lim nafaqat akademik, balki shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishga ham katta hissa qo‘shadi.

Ta‘lim klasteri sharoitida ota-onalar bilan hamkorlik doimiy bo‘lishi zarur. Ota-onalar bolalarni uy sharoitida qo‘llab-quvvatlash, interaktiv mashg‘ulotlarni davom ettirish va pedagoglar bilan muntazam maslahatlashish orqali inklyuziv ta‘limning samaradorligini oshiradi. Shu tarzda, bolalar nafaqat maktabda, balki uyda ham inklyuziv jarayonga tayyor bo‘ladi.

Shu bilan birga, klaster tizimi kelajakga tayyorgarlikni ta‘minlaydi. Zaif eshituvchi bolalar yoshligidan texnologiyalar, kommunikatsiya ko‘nikmalari va mustaqil ish usullariga o‘rgatiladi, bu

esa ularni oliy ta'limga va ish faoliyatiga tayyorlaydi. Shu tarzda, inklyuziv ta'lim mexanizmlari bolalarni nafaqat akademik, balki ijtimoiy va emotsional jihatdan ham rivojlantiradi.

Xulosa

Ta'lim klasteri sharoitida zaif eshituvchi bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlash samarali va strategik jihatdan muhimdir. Individual yondashuv, innovatsion texnologiyalar, pedagogik qo'llab-quvvatlash va ota-ona ishtiroki mexanizmlari yordamida bolalar nafaqat akademik bilimlarni egallaydi, balki ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Shu bilan birga, klaster ichidagi tajribani bo'lishish va metodik hamkorlik ta'lim sifatini oshiradi va inklyuziv ta'limning samaradorligini kuchaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedov, S. *Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim metodikasi*. Toshkent, 2017. 180 bet.
2. Qodirov, R. *Zaif eshituvchi bolalarni tayyorlashning pedagogik asoslari*. Toshkent, 2018. 160 bet.
3. Karimov, T. *Ta'lim klasterlari va pedagogik innovatsiyalar*. Toshkent, 2019. 200 bet.
4. Normatov, I. *Inklyuziv ta'lim va individual yondashuv*. Toshkent, 2020. 150 bet.
5. Sobirov, A. *Maxsus ehtiyojli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlash*. Toshkent, 2021. 170 bet.
6. Tursunov, B. *Pedagogik qo'llab-quvvatlash va zamonaviy texnologiyalar*. Toshkent, 2020. 180 bet.
7. Yo'ldoshev, F. *Oliy ta'lim va inklyuziv ta'lim mexanizmlari*. Toshkent, 2022. 160 bet.

